

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра Філософії та культурології

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Соціальна стратифікація і соціальні проблеми
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма Соціальне забезпечення

Спеціальність 232«Соціальне забезпечення»

Галузь знань 23 «Соціальна робота»

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
філологічний

Мова навчання українська

Розробники: к.соц.н., асист. Шестакова К. Ю.

Профайл викладача (-ів)

<http://philology.chnu.edu.ua/?personnal=%d1%88%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d0%ba%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d1%8e%d1%80%d1%96%d1%97%d0%b2%d0%bd%d0%b0#more-4247>

Контактний тел. +380955510601

Е-mail: katernyna.shestakova@gmail.com

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=6922>

Консультації Вівторок, 14.30 – 15.30; четвер, 14.30 – 15.30
Очні консультації: вівторок, 14.30- 15.30
Онлайн-консультації: четвер, 14.30 – 15.30
Індивідуальні консультації: за попередньою домовленістю

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 232 Соціальне забезпечення. Сучасні тенденції розвитку суспільств з високим рівнем цивілізації мають глобалізаційний характер. Це означає, що проблеми, що стосуються конкретних регіонів, категорій та груп, повинні бути вирішені, враховуючи загальний контекст даної країни і навіть світу.

Відтак, соціальний розвиток є важливою категорією соціального забезпечення. Враховуючи це, ми можемо проводити спостереження, вимірювання та порівняння явищ, процесів і цілих соціальних структур. Як свого часу зауважував Пйотр Штомпка, зміни можуть стосуватися або соціальної системи в цілому, або її окремих частин. Саме тому уміння проаналізувати причини, перебіг та особливості соціального розвитку на національному чи локальному рівнях є важливою навичкою у роботі менеджера соціальної сфери.

2. Мета навчальної дисципліни. Метою дисципліни «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» є запропонувати студентам соціологічні та дотичні до соціології теорії соціального розвитку та соціальних змін, які стануть добрим інструментарієм для досягнення динаміки трансформацій всередині соціальних систем та суспільств, а також навчити конкретизувати соціальні зміни.

3. Пререквізити. Навчальна дисципліна «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» є нормативною дисципліною циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів і логічно пов'язана з рядом дисциплін означеного циклу, зокрема з такими, як «Соціальна політика», «Соціальне проєктування», «Соціальна статистика і демографія» тощо.

4. Результати навчання:

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від 24 квітня 2023 р., вивчення предмета «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» надає такі **програмні компетентності**.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК12. Здатність працювати в команді.
- ЗК13. Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК14. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Фахові компетентності (ФК):

- ФК1. Здатність аналізувати суспільні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави.
- ФК13. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів у професійній діяльності.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (перший рівень вищої освіти) за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення», галузі знань 23 «Соціальна робота», затвердженої Вченою радою ЧНУ імені Ю. Федьковича, протокол №4 від

24 квітня 2023 р., **програмними результатами (ПР)** вивчення предмета «Соціальна стратифікація і соціальні проблеми» наступні:

- ПР2. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення.
- ПР7. Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення.
- ПР 10. Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.
- ПР 11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення.
- ПР 12. Аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності.
- ПР 13. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.
- ПР 17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість кредитів / годин 4/120											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Антропогенез як передумова суспільного розвитку. Суспільство і типи суспільств.	13	1	2			10						
Тема 2. Види рушійних сил у процесі суспільного розвитку. Соціологічні концепції соціальних змін.	8	1	2			5						
Тема 3. Поняття «соціальної проблеми» у науковому дискурсі	8	1	2			5						
Тема 4. Системи соціальної стратифікації. Теорії стратифікації в західних суспільствах	11	2	4			5						
Тема 5. Класи в західних суспільствах, нерівність та економічна конкурентність. Соціальна мобільність.	11	2	4			5						
Тема 6. Соціальні зміни та соціальний прогрес. Індустріальні та постіндустріальні суспільства	16	2	4			10						

Тема 7. Особливості соціальної структури українського суспільства	21	2	4			15						
Тема 8. Соціальні проблеми сучасного українського суспільства	21	2	4			15						
Тема 9. Револьюційний та еволюційний типи розвитку. Соціальні зміни у сучасній Україні	11	2	4			5						
Усього годин	120	15	30			75						
Підсумкова форма контролю	Залік											

5.2. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
Тема 1	Антропогенез як передумова суспільного розвитку. Суспільство і типи суспільств Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми: 1. Особливості розвитку первісних суспільств 2. Неіндустріальні цивілізації, або традиційні держави 3. Глобалізація та її ознаки Робота над практичними завданнями до теми: розробити порівняльну таблицю ризиків традиційного та інформаційного суспільства	5	
Тема 2	Види рушійних сил у процесі суспільного розвитку. Соціологічні концепції соціальних змін Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми: 1. Соціальна політика та економічна політика: спільне та відмінне 2. Розвиток, модернізація, прогрес: спільне та відмінне 3. Підприємництво як рушійна сила суспільного прогресу 4. Теорії циклічних змін О. Шпенглера і А. Тойнбі Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття	10	
Тема 3	Поняття «соціальної проблеми» у науковому дискурсі Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми: 1. Історичне тло категорії «соціальна проблема» 2. Соціальні проблеми в теорії Роберта Мертона 3. Теорія стигматизації (наклеювання ярликів) як підхід до розгляду соціальних проблем Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття	5	

Тема 4	Системи соціальної стратифікації. Теорії стратифікації в західних суспільствах <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Класовий поділ за Максом Вебером. 2. Соціальна стратифікація в теоріях П'єра Бурд'є. <i>Робота над практичними завданнями до теми: опрацювати порівняльну характеристику основних систем стратифікації – рабство, касты, стани, класи</i>	15	
Тема 5	Класи в західних суспільствах, нерівність та економічна конкурентність. Соціальна мобільність <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Дослідження Джона Голторпа про зміни робітничого класу. 2. Теорія О.Райта і андерклас. <i>Робота над практичними завданнями до теми: написати рецензію на наукову статтю за тематикою заняття або підготувати есе на тему «Мої шанси на мобільність».</i>	15	
Тема 6	Соціальні зміни та соціальний прогрес. Індустріальні та постіндустріальні суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Постіндустріальний процес як виклик для інституту держави. 2. Формування постіндустріального суспільства як передумова розвитку економіки знань 3. Інформація та інформаційне суспільство	10	
Тема 7	Особливості соціальної структури українського суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Соціальна структура українського суспільства в уявленні громадян (аналіз опитувань суспільної думки). 2. Динаміка індексів соціального статусу в Україні. 3. Середній клас в Україні: основні характеристики та особливості формування	15	
Тема 8	Соціальні проблеми сучасного українського суспільства <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Соціальна політика та економічна політика: спільне та відмінне. 2. Поняття та зміст соціального мінімуму. 3. Соціальна політика та ринок (ринкова економіка). 4. Громадянське суспільство та його роль у формуванні соціальної політики. <i>Робота над практичними завданнями до теми</i>	15	
Тема 9	Револьюційний та еволюційний типи розвитку. Соціальні зміни у сучасній Україні <i>Опрацювати теоретичні та прикладні аспекти теми:</i> 1. Міграційні процеси в Україні як наслідок російської збройної агресії (2014-2023). 2. Соціальні потреби в Україні під час війни. 3. Укріплення громадянського суспільства в Україні (2014-2023). 4. Антиколоніалізм як рушійна сила розвитку України. <i>Робота над практичними завданнями до теми: у формі есе дати власну оцінку соціальних змін, що відбуваються в Україні</i>	15	

6. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Для досягнення освітньої мети та прогнозованих програмних результатів використовуються основні традиційні та інтерактивні методи навчання, новітні технології.

Методи навчання:

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).

МН2 – практичні методи (практичні роботи).

МН3 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).

МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.

МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web-конференції, вебіари і т.п.).

МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

7. Контроль та оцінювання результатів

навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни

Загальна (максимальна) кількість балів, яку здобувач може отримати в процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких **60** балів здобувач набирає при поточних видах контролю і **40** балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку).

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання визначеним у робочій програмі навчальної дисципліни.

Форми та методи оцінювання:

- усне і письмове опитування;
- виконання письмових робіт (есе, реферат);
- проєкти (індивідуальні та командні проєкти; дослідницько-творчі та ін.);
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.
- підсумкове оцінювання: залік

8. Рекомендована література

8.1. Основна

1. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації [Електронний ресурс] : навчальний посібник / П. В. Кутуєв, О. В. Богданова, М. І. Клименко, Т. В. Коломієць [та ін.] ; НТУУ «КПІ». – Електронні текстові дані (1 файл: 1,39 Мбайт). – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2014. – 220 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18464>
2. Ковтуненко Е.С. Соціальні зміни: поняття та види // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2002. – с. 224-228.
3. Богданова О. В. Демократизаційні соціальні рухи у контексті підприємницької індустріалізації (на прикладі США кін. XIX – поч. XX ст.) // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Серія: соціологічні науки. – 2005. – Т. 46. – С. 71–77.

8.2. Допоміжна

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм / Ернест Гелнер.; пер. з англ. — К.: Таксон, 2003. — 300 с.
2. Кутуєв П.В. Соціологія та ідеологія в соціологічному дискурсі: випадок Андре Гундера Франка // Наукові записки. Збірник. — К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2003. — Вип. 24.
3. Co po kryzysie?, red. G. Skąpska, M.S. Szczepański, Ż. Stasieniuk, Warszawa 2016.
4. What Is a Social Problem? <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/1-1-what-is-a-social-problem/>
5. Vollmer Handrik, The Sociology of Disruption, Disaster and Social Change: Punctuated Cooperation, Cambridge, 2013. URL:

https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=tUHvYTVkPWMC&oi=fnd&pg=PR7&dq=social+change+sociology&ots=X9M_KucgBk&sig=WhxgXQOj9qivtclN50x7H7zL5o&redir_esc=y#v=onepage&q=social%20change%20sociology&f=false

9. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php
2. База даних соціологічних досліджень Центру Разумкова <http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>
3. Інститут масової інформації <https://imi.org.ua/>
4. Ресурс статистичної служби Європейського Союзу <http://ec.europa.eu/eurostat>
5. База опитувань Фонду демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва <http://dif.org.ua/ua/polls/>